

gratie dicimus" (I, 2, p. 206). Alles hangt daarom alleen af van de genade Gods: „Apostolus ostendit, quod immutabili dilectione eius salvamur. Ac non arbitrium nostrum, sed inflexibilem et firmam sue predestinationis voluntatem per hec omnia probat. Ubi ergo nunc est iustitia nostra? Ubi sunt opera bona? Ubi est libertas arbitrii?" (I, 2, p. 209).

Wanneer Luther zoo de „iustitia nostra" tot in haar laatsten schuilhoek achtervolgt, opdat de genade Gods alleen zou verheerlijkt worden, dan richt hij zich in de eerste plaats tegen de „superbi iustitiarum, qui certi sunt de bonis operibus suis" (I, 2, p. 221), die „putant sese legem implere et ita iustos esse" en „iactant iustitiam per ea possessam et adeptam" (I, 2, p. 91), maar niet minder tegen het verkeerde begrip van de justitia zelf, dat deels onder den invloed van Aristoteles' philosophie door de doctores, deels door de juristen in zwang was gekomen, „secundum quos iustitia sequitur et fit ex actibus" (I, p. 14, 108, 244, 273), omdat van deze justitia Dei juist omgekeerd geldt: „non enim iusta operando iusti efficitur, sed iusti essendo iusta operamur" (I, 2, p. 91). Zelfs gaat Luther nog verder en om deze dwaling geheel af te snijden, verklaart hij, dat God „nos non per domesticam sed per extraneam iustitiam vult salvare, non que veniat et nascatur ex nobis, sed que aliunde veniat in nos, non que in terra nostra oritur, sed que de celo venit", en dat daarom, zal deze iustitia de onze worden, „primum oportet propriam et domesticam evelli" (I, 2, p. 2, 57 en v.v.), een gedachte, die hij ook reeds uitsprak in zijn Psalmencommentaar bij Ps. 1: „non erit nec oritur in nobis iustitia dei nisi prius omnino cadat iustitia et pereat iustitia nostra. Sic universaliter Esse, sanctitas, veritas, bonitas, vita dei etc. non sunt in nobis, nisi primum nos nihil, prophani, mendaces, mali, mortui fiamus coram deo; alioquin irridetur iustitia dei et frustra Christus mortuus esset" (W. A. 3, 31). En dit geldt niet alleen op het moment van onze justificatio, maar blijft de regel voor heel ons leven, want gelijk Luther bij Rom. 4 : 7 zegt: „Sancti extrinsece sunt peccatores *semper*, ideo extrinsece iustificantur *semper*" (FICKER, I, 2, p. 104). Ze zijn „sibi ipsis et in veritate iniusti; Deo autem propter hanc confessionem peccati eos reputanti iusti; re vera peccatores, sed reputatione miserentis Dei iusti, peccatores in re, iusti autem in spe" (I, 2, p. 105). Of, gelijk hij het elders uitdrukt: „vide nunc, quod simul sancti, dum sunt iusti, sunt peccatores; iusti, quia credunt in Christum, cuius iustitia eos tegit et eis imputatur; peccatores autem,